
ŞEHİR VE TOPLUM*

*Kemal ÖZDEN***

*B*ir kitap için uzun sayılabilecek bir ön isim ve son isim taşıyan eser, Şehir ve Toplum, şehir sosyolojisi, kimlikler sosyolojisi, sosyal bütünleşme ve benzeri konularda çalışan M. Yavuz Alptekin'in önemli bir çalışması.

Kitapta yazar, dünya nüfusunun üçte ikisinin yaşadığı Gelişmekte Olan Ülke(GOÜ)'lerin şehirleşmesini incelemekte ve bu ülkelerin şehirleşmesinde boy gösteren "Geçiş Şehirleri" (Gateway Cities) diye tabir edilen kentler üzerinde çalışmaktadır. GOÜ'lerin şehirleşmesi üzerinde yoğunlaşmasının sebebini, küreselleşmenin daha iyi anlaşılmasını ve dünyanın ekonomik ve siyasi geleceğinin daha iyi görülebilmesini sağlamak şeklinde açıklamaktadır. Çünkü Gelişmiş Ülkeler (GÜ)'in kentleşmesi (küresel kentler) şimdiye kadar üretebileceği hemen her şeyi üretmiş ve durağan bir hale gelmiştir. Oysa geçiş şehirleri, geleceğin küresel kent adayları olarak, bünyelerinde büyük bir nüfusun yanı sıra, birçok kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal faktörü ve dinamiği barındırmakta olup; bunların evrileceği bir sonraki aşama, sırasıyla kentlerin, toplumların ve ülkelerin gelecekteki konumlarına da ışık tutacaktır. Zaten kitabın temel hedeflerin-

* M. Yavuz Alptekin, Medeniyet Havzalarından Küresel Trendlere, ŞEHİR VE TOPLUM (Şehirlerin Toplum Biçimlendirme İşlevi), İstanbul: Beta, 2007, 238 sayfa.

** Kemal Özden, Fatih Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi.
kemalozden@fatih.edu.tr

den biri de kentleşme çalışmalarının odak noktasını, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru çekmek olarak belirtilmektedir.

Eser üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Şehirlerin Toplum Biçimlendirmekteki Rolü ve Geçmişten Günümüze Şehir; ikinci bölüm, Küreselleşme, Şehir Sosyolojisi ve Şehirleşme; üçüncü bölüm, Habitat Toplantıları ve Şehir başlığını taşımaktadır.

Birinci bölümde yazar, kentlerin toplumu nasıl biçimlendirdiğini ve siyasal otoritelerin toplumu şekillendirmek için kentlerden nasıl yararlandıklarını anlatmaktadır. Kentlerin coğrafi bir mekâna yayılma şekli, kentlerdeki çekim merkezlerinin konumu, oluşturulmak istenen tüketim kültürü ve sosyal ilişkiler bağı kentler vasıtasıyla desteklenen politikalar olarak gösterilmektedir. Bu bölümün girişinde, otoyol ve otomobil kullanımının yaygınlaştırılmasına mukabil toplu taşıma araçlarının teşvik edilmesi ve özendirilmesinin iki farklı kent yapısının ortaya çıkmasına sebep olduğu anlatılmaktadır. Bu yorum, bir açıdan biraz romantik bir yaklaşım olarak görülse de, modernitenin farklı bir eleştirisi olarak da kabul edilebilir. Bu bölümün ilerleyen sayfalarında Helen ve Roma şehirciliğinden günümüze kadar şehirlerin geçirdiği evrim genel hatlarıyla anlatılarak kentlerin bu dönemlerde toplumu biçimlendirme rolleri incelenmektedir.

İkinci bölüm kentleşmenin tanımı ile başlamaktadır. İsmi Şehir ve Toplum olan bir kitapta, şehrin tanımının ilk bölümde değil de ikinci bölümde verilmesi alışılmış olmayan bir yaklaşımdır. Bu durum, yazarın büyük önem atfettiği şehirleşme yaklaşımının ilk bölümde kısaca tanımlanarak geçiştirilmesi yerine, ilk bölümde tarihsel, fiili süreci okuyucuya sunmuş olmanın avantajıyla, ikinci bölümde geniş, ayrıntılı ve somut dayanakları görülebilir bir biçimde ele almak istemesinden kaynaklanıyor olmalı. Bu bölümde şehrin tanımı M. Weber ile başlamakta, İbni Haldun, F. Tönnies, K. Marks, H. Pirenne, G.Sjoberg ve L.Wirth'in kentsel yaklaşımları ile konuya açıklık getirilmektedir. Farklı ekollerden farklı düşünürlerin görüşlerine yer verilerek kentleşmenin ve kent sosyolojisinin incelendiği bu bölüm, kentleşme okurları için gerçekten de önemli bir bütünlük oluşturmaktadır. Küreselleşen dünyada şehirlerin rolü anlatılırken hem dünyanın farklı bölgelerinden hem de Türkiye'den örnekler verilerek konu karşılaştırmalı bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır.

Üçüncü bölüm, Habitat Toplantılarını incelemektedir. Habitat ve ilgili toplantıların incelendiği bu bölümde, dünyanın en geniş katılımlı ikinci

organizasyonu konumundaki bu toplantıların ifade ettikleri anlam açıklanmakta bu toplantıların gelişimi incelenmektedir. İlki 1976'da Kanada'da, ikincisi 1996'da Türkiye'de yapılan Habitat toplantıları ile ilgili bir dizi toplantı daha BM tarafından organize edilmiş olup bunların da Habitat'la birlikte ele alınması gerektiği anlatılmaktadır. Toplantıların başlattığı yeni bir trend olarak, dünya kentleşmesinin gelişiminde katılımı esas alan yönetim yaklaşımıyla yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine ayrı bir önem atfedilmesinin ehemmiyetine dikkat çekilmektedir. Ayrıca, merkezi yönetimlerin daha gevşek ve özgürlükçü bir konuma evrilmesi Habitat toplantılarının önemli bir gündemini oluşturmaktadır. Habitat sürecinin benimsediği bütün bu yöntem ve gündemlerin yukarıdan aşağı bir yaklaşımın eseri olduğu, çok iyi niyetlerle başlatılmış bile olsa, bir müddet sonra siyasi odaklar tarafından manipüle edilip; gelişmekte olan ülkelerin şehirleşmesinin ve bu yolla toplumlarının kontrol altına alınması için bir araç konumuna indirilebileceği riskine işaret edilmekte ve bununla ilgili ulusal ve küresel eylem planlarında bulunan bazı ipuçlarına yer verilmektedir.

Kentleşmenin tarihi süreçten bugüne, gelişmiş ülkelere kadar geniş bir zaman ve uzam boyutunda, oldukça detaylı bir şekilde ele alındığı ve kentlerin toplumları biçimlendirme işlevlerinin özgün ve farklı bakış açılarıyla incelendiği bu kitap, şehir sosyolojisi araştırmacıları için bir başvuru eseri olacaktır. ▽

Muhafazakâr Düşünce / Şehir Hayatı